

Na príbeh zabudnete, obrázky zostanú

[Denník N](#) | 2.9.2015 | Rubrika: Rozhovor | Strana: 16 | autor: [JANA NÉMETH](#) | Téma: BIBIANA

Ilustrácie z detských knižiek si pamätá každý, na mená ich autorov takmer nikto, hovorí grafická dizajnerka Mária Rojko

V roku 2006 založil ilustrátor Miloš Kopták komunitnú iniciatívu pod názvom Asil. O tri roky neskôr, keď do nej vstúpili MÁRIA ROJKO a Ida Želinská, začala Asociácia ilustrátorov fungovať ako občianske združenie, dokonca s vlastnou galériou. Podporovali mladú generáciu autorov, lebo videli, že hoci sú šikovní, vydavatelia sa stále spoliehajú iba na zopár známych zavedených mien. Dnes je to naopak a na ilustrátorov, s ktorými sme vyrástli, si už nevieme spomenúť.

* Vlni ste spolu s Milošom Koptákom a Idou Želinskou založili galériu, ktorá sa zameriava na ilustrátorov staršej generácie. Čo sa to za tých pár rokov stalo? Mladí už nepotrebujú pomoc? Nie, všetci sú veľmi aktívni a dokážu sa o seba postarať sami. Navyše, Asil spojzdnil web, na ktorom každý ilustrátor dostal možnosť uverejniť svoje portfólio. A časom sa nielen vydavatelia, ale aj ktokoľvek iný, kto potreboval ilustráciu do knihy alebo na plagát, naučil, že tam majú dlhý zoznam autorov, z ktorých si len stačí vybrať. Starší autori sa však do Asilu nepridali a časom sa stalo to, že vydavatelia istým spôsobom zleniveli, očarili ich nové prístupy a zrejme aj rýchlosť, s akou pracujú mladí autori a mená starších im začali vypadávať z hláv. Keď sme Asil opustili, zdalo sa nám, že to musíme napraviť.

* Nie je to zvláštne, že malá súkromná galéria vystavuje a v mnohých prípadoch aj zachraňuje kvalitné ilustrácie autorov, ktorí ovplyvnili celé generácie? Problém je v tom, že na Slovensku neexistujú kurátori ilustrácie. Je tu pár osobností, no tradícia našej ilustrácie je veľmi silná a zaslúžila by si viac pozornosti. Keď ju nemá, dejú sa také veci, že sa z histórie vymažú autori ako Teodor Schnitzer, ktorý ilustroval viac ako 116 kníh, najmä dobrodružné romány z edície Stopy - mayovky, cooperovky, stevensonovky. Zvláštne je, že päťdesiat rokov existuje **Bienále ilustrácií Bratislava**, ale nemáme tu odborníkov, ktorí by ilustráciu spracúvali kontinuálne, bádali, zhodnocovali a prezentovali ju. Ilustrácia si vyžaduje špecifickú orientáciu - nedá sa to zahrnúť medzi voľné umenie ani grafiku. Jej hodnotu pritom najlepšie vidno, keď ju vyberieme z textu a vystavíme v originálnych formátoch. Vtedy dostáva inú emóciu, iný význam. A často sú diváci prekvapení a nadšení, aká dokáže byť ilustrácia umeleckým dielom.

* Má staršia generácia v niečom navrch pred mladými ilustrátormi? Veľmi výrazne u nich funguje pozitívna nostalgia a vplyv, aký mali na malého čitateľa. Nech by ste sa totiž kohokoľvek spýtali, či si spomína na nejakú knižku z detstva, zrejme každý by nejakú povedal, hoci už dnes možno vôbec nečíta. Každý si pamätá knihu s ilustráciami a pamätá si ju práve pre tie ilustrácie. Príbeh možno človek zabudne, ale obrázky ostávajú. Keď sa rozprávame s divákmi galérie, vždy je v tých rozhovoroch nadšenie, často si ľudia spomínajú, ako sa niektorých ilustrácií báli, alebo ako ich posunuli dopredu, ako nad nimi rozmýšľali, ale čo je zvláštne, len veľmi malé percento ľudí si pamätá meno ilustrátora. Keď pred niekým povieme, že plánujeme vystaviť napríklad diela Boženy Plochánovej, ostane ticho. Nikto nevie, o koho ide. Stačí pritom povedať jeden titul a každý si spomenie a chytá sa za hlavu.

* Ktorá knižka to je?

Opice z našej police. (smiech) Ale späť k otázke - staršia generácia ilustrátorov má navrch najmä tým,

že sa nám zapísala do hlavy, posunula nás ďalej a máme na ňu príjemné spomienky. Samozrejme, odlišujú sa aj klasickým spracovaním ilustrácie. Dnes je v konečnom výraze ilustrácie veľmi cítiť zásah počítačom, čo neznamená, že by to bola menej kvalitná ilustrácia, akurát je iná než tie robené klasickými technikami. Rukopis, ťahanie linky štetcom, nemožnosť opraviť pokazený ťah ani retušovať - to všetko v ilustráciách staršej generácie veľmi cítiť.

* Na aké ďalšie mená, s ktorými sme vyrástli, sme zabudli?

V galérii sa snažíme spomenúť si na autorov, o ktorých sme dlhšie nepočuli, a máme pocit, že sa na nich zabudlo, hoci ich kvality si zaslúžia pozornosť - Teodor Schnitzer, Štefan Cpin, Jana Kiselová-Siteková, Božena Plochánová, Robert Brun, Viera Bombová, Peter Klúčik a ďalší. Chceme, aby divák, ktorý príde do galérie, opäť prežil eufóriu a radosť, akú zažíval v detstve.

* Hovoríte síce o radošti, ale niektoré ilustrácie aj v detských knižkách boli predsa desivé. Vás žiadne nestrašili?

(smiech) Samozrejme, Albín Brunovský bol pre mňa veľmi strašidelný. Až som sa bála na niektorých miestach otvoriť knihu. Ale pamätám si, že keď som sa premohla, pozorne som sledovala výrazy tváří v ilustráciách. Nevedela som im odolať, nech boli akokoľvek znetvorené aj napriek tomu, že som sa bála.

* Čo je dobré na ilustráciách, ktoré deti desia?

Každý výtvarník má potrebu pretransformovať príbeh cez svoje cítenie a myslím, že to nie je zlé. Deti sa učia vnímať rôzne štylizácie a musia v sebe vedieť zvládnuť či objaviť rôzne emócie. Čiže aj "desivá" ilustrácia je skvelá, lebo dáva dieťaťu nové podnety. Je dobré, ak sa prizná, že sa bojí, alebo ak knihu číta s rodičom, ktorý mu môže všeličo vysvetliť.

* Vymizli starší autori z dnešných kníh úplne, alebo sa ešte objavujú?

Objavujú sa. Napríklad vlani vyšla v Buviku kniha Márie Voříškovej Čarovné pero, Cigánske rozprávky, ktorú ilustrovala Jana Kiselová-Siteková. Získala aj ocenenie Najkrajšia detská kniha. Pracovala na nej dva roky, jej technika je veľmi zdĺhavá, no skutočne krásna. Má cez sedemdesiat rokov, ale stále je aktívna, teraz ilustruje knižku do Čiech a má ešte aj svoj ilustrátorský sen - veľmi túži ilustrovať Snehulienku. Je mi však ľúto, že viacerí starší ilustrátori prestali po roku 1989 tvoriť - napríklad Robo Brun alebo Peter Klúčik.

* Prečo prestali ilustrovať?

Myslím, že jedným z dôvodov môže byť aj to, že ceny ilustrácií veľmi klesli. Dnes mladý ilustrátor dostane za knihu možno 1000 - 2000 eur, a to môže byť šťastný. Kedysi dostal ilustrátor za knihu honorár, z ktorého si mohol kúpiť byt alebo postaviť základy domu.

* O pár dní sa v Bratislave otvára jubilejný ročník **Bienále ilustrácií**. Keď vznikal Asil, vystupoval proti nemu kriticky. Zmenil sa váš pohľad?

Prestala som tam chodiť, lebo je to pre mňa vždy veľmi bolestivé. A za posledné roky som nestretla z profesionálnej scény nikoho, kto by o **BIB** hovoril pochvalne, čo asi o niečom svedčí. Je to veľká škoda, **BIB** má obrovský potenciál, dokázali ho udržať päťdesiat rokov, ale už dávno tam mala nastať istá zmena v prístupe aj vo vedení. Keď tam človek príde, je to naozaj smutné.

**

Mária Rojko (1978) je grafická dizajnérka, autorka knižných obálok, bookletov a firemných vizuálov. V roku 2009 stála pri založení Asociácie ilustrátorov pod vedením Miloša Koptáka. S Idu Želinskou v roku 2009 redizajnovali detské časopisy Zornička a Včielka, v ich úprave však vychádzali iba rok do zmeny majiteľa. V roku 2010 so Želinskou a Koptákom založili Asil gallery a v roku 2014 galériu pre knižnú ilustráciu TOTO! je galéria.